Usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2011, sp. zn. 31 Cdo 271/2010, ECLI:CZ:NS:2011:31.CDO.271.2010.1

Číslo: 31/2012

Právní věta:

Ke vzniku smlouvy o převodu práv a povinností spojených se členstvím v bytovém družstvu je nezbytná řádná identifikace účastníků smlouvy a bytového družstva, k němuž se převáděná členská práva a povinnosti vztahují, určení (rozsahu) převáděných práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu, určení, zda jde o převod úplatný či bezúplatný, a v případě úplatnosti převodu rovněž stanovení ceny nebo způsobu jejího určení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.10.2011

Spisová značka: 31 Cdo 271/2010

Číslo rozhodnutí: 31

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Družstvo

Předpisy: § 230 obch. zák.
§ 269 odst. 2 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Ostravě usnesením ze dne 10. 1. 2008 zamítl návrh, jímž se navrhovatel J. M. domáhal určení, že je členem Bytového družstva V. (výrok I.), a rozhodl o nákladech řízení (výroky II. a III.).

K odvolání navrhovatele V r c h n í s o u d v Olomouci usnesením ze dne 21. 7. 2009 potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve výrocích I. a III. (výrok první), změnil výrok II. ohledně nákladů řízení (výrok druhý) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok třetí a čtvrtý).

Soudy vyšly z toho, že:

> *1) Manželé T. a Š. H. byli k 7. 2. 2005 členy Bytového družstva V. (dále jen „bytové družstvo“) s právem nájmu bytu č. 6 nacházejícího se v bytovém domě na adrese V. 50 v O. – Z. (dále jen*

„byt“).

2) Dne 7. 2. 2005 uzavřeli manželé H. (jako převodci) a P. Š. (jako nabyvatel) smlouvu o převodu členských práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu (dále též jen „první smlouva“), kterou převedli na nabyvatele „své členství v Bytovém družstvu V. se všemi právy a povinnostmi, které jsou spojeny se členstvím v tomto družstvu, zejména právo na uzavření nájemní smlouvy o nájmu bytu.“

3) Bytové družstvo stvrdilo předložení první smlouvy otiskem razítka a současně podpisem Š. H., předsedkyně družstva, na této smlouvě.

4) Manželé H. uzavřeli dne 8. 3. 2005 smlouvu o převodu práv a povinností spojených se členstvím v bytovém družstvu (vztahujících se ke stejnému bytu) s nabyvatelem M. Ch., dne 15. 8. 2005 s nabyvatelem V. J. a dne 11. 1. 2006 (a rovněž 7. 7. 2006) s navrhovatelem.

Soud prvního stupně uzavřel, že podstatnými náležitostmi smlouvy o převodu členských práv a povinností v bytovém družstvu, jakožto nepojmenované smlouvy ve smyslu § 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, je určení převáděných práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu, stanovení úplatnosti či bezplatnosti převodu a dohoda o vzájemném vypořádání.

Konstatoval, že nesdílí závěr uvedený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1402/99, podle něhož je nezbytným obsahem této smlouvy rovněž určení hodnoty „družstevního podílu“, dovozuje, že nezbytné je pouze určení úplatnosti či bezplatnosti převodu a v případě úplatnosti stanovení smluvní ceny, nebo způsobu jejího určení, s tím, že smluvní určení ceny představuje v každém konkrétním případě také stanovení hodnoty podílu.

První smlouva dle názoru soudu prvního stupně obsahuje všechny podstatné náležitosti. Zároveň je účinná, neboť byla předložena bytovému družstvu, jež v den jejího podpisu potvrdilo její předložení otiskem svého razítka a podpisem předsedkyně družstva. Následně uzavřené smlouvy o převodu stejných členských práv a povinností v témže družstvu jsou proto absolutně neplatné.

Odvolací soud přitakal závěrům soudu prvního stupně, doplňuje, že nebylo-li mezi smluvními stranami ujednáno, že cena převáděných členských práv a povinností bude odvislá od jejich hodnoty, pak je nadbytečné (a bez jakéhokoliv vlivu na platnost smlouvy) tuto hodnotu zjišťovat a uvádět ve smlouvě o jejich převodu, neboť zjištěná hodnota by nic neměnila na tom, že členská práva a povinnosti budou převáděny za ujednanou cenu.

Dohoda o vzájemném vypořádání smluvních stran dle názoru odvolacího soudu v první smlouvě obsažena je, a to v prohlášení, podle něhož „úhradou smluvní ceny a podpisem smlouvy o převodu členských práv a povinností dojde zároveň k majetkoprávnímu vypořádání smluvních stran k výše uvedenému bytu“. Cílem první smlouvy bylo především (vedle získání členství v bytovém družstvu) umožnit nabyvateli získání nájmu označeného bytu a nic jiného, co by účastníci smlouvy chtěli v souvislosti s převodem všech členských práv a povinností vypořádat, ze smlouvy patrno není a ani v průběhu řízení před soudy obou stupňů nevyšlo najevo.

Navrhovatel napadl rozhodnutí odvolacího soudu v celém rozsahu dovoláním, opíraje jeho přípustnost o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, uplatňuje přitom dovolací důvody dle § 241a odst. 2 písm. b) a odst. 3 o. s. ř. a navrhuje, aby rozhodnutí odvolacího soudu bylo zrušeno a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

Dovolatel považuje rozhodnutí odvolacího soudu za zásadně právně významné, neboť jeho závěry odporují závěrům rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1402/99.

Poukazuje na to, že Nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí dovodil, že nezbytnou náležitostí každé smlouvy o převodu členských práv a povinností v družstvu je taktéž určení hodnoty „družstevního podílu“, avšak soudy obou stupňů v projednávané věci dospěly k závěru, že takové určení ve smlouvě nemusí být obsaženo. Tento závěr považuje dovolatel za nepřesvědčivý, maje za to, že uvedení hodnoty převáděného „družstevního podílu“ je „zcela zřejmě“ podstatnou náležitostí smlouvy a je nezbytné k její určitosti.

Podle dovolatele první smlouva neobsahuje ani řádné ujednání o vzájemném vypořádání smluvních stran, neboť taková dohoda by se musela vztahovat na všechny vzájemné závazky stran z ní vzešlé, nikoliv pouze na majetkoprávní otázky ve vztahu k družstevnímu bytu.

Smlouva ze dne 7. 2. 2005 je tak dle dovolatele „neplatná s ohledem na skutečnost, že smluvní strany nesjednaly dostatečně určitě předmět svých závazků, v důsledku čehož nastoupila právní fikce, podle níž smlouva … uzavřena nebyla“. Manželé H. tedy zůstali nadále členy bytového družstva, a mohli proto převést na dovolatele svá členská práva a povinnosti.

Kromě toho dle názoru dovolatele nebylo v řízení prokázáno, kdy byla první smlouva předložena bytovému družstvu, neboť z otisku razítka a podpisu předsedkyně družstva tato okolnost nevyplývá a ze žádného jiného provedeného důkazu rovněž neplyne. Jelikož k „přechodu členství“ na P. Š. mělo dojít teprve tímto okamžikem, avšak bytovému družstvu – podle názoru dovolatele – až do 11. 1. 2006 nebyla předložena žádná jiná platně uzavřená smlouva o převodu předmětných členských práv a povinností, mělo být určeno, že členem družstva je on sám.

P. Š. ve vyjádření k dovolání uvádí, že dovolatel nevymezuje žádné právní otázky, jejichž řešení by napadené rozhodnutí odvolacího soudu činilo zásadně významným, a navrhuje proto, aby dovolání bylo odmítnuto.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Tříčlenný senát č. 29, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, při posouzení otázky podstatných náležitostí (částí) smlouvy o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu dospěl k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1402/99, totiž, že podstatnou náležitostí takové smlouvy není určení hodnoty „družstevního podílu“ ani dohoda o vzájemném vypořádání smluvních stran.

Rozhodl proto o postoupení věci (dle § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů) k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (od 1. 7. 2009) se podává z bodu 1. a 12., části první, článku II. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

V rozsahu, ve kterém směřuje proti té části prvního výroku napadeného usnesení, jíž odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení, a proti druhému, třetímu a čtvrtému výroku napadeného usnesení, jimiž odvolací soud rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů, Nejvyšší soud dovolání bez dalšího odmítl jako objektivně nepřípustné (srov. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 4/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Dovolání proti výroku, jímž odvolací soud rozhodl ve věci samé, je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř; není však důvodné.

Námitkou, podle níž z otisku razítka a podpisu předsedkyně družstva nevyplývá, že první smlouva byla bytovému družstvu předložena v den jejího podpisu a tato okolnost neplyne ani z žádného jiného provedeného důkazu, dovolatel uplatňuje dovolací důvod dle § 241a odst. 3 o. s. ř., jenž však v projednávané věci nemá k dispozici (srov. znění uvedeného ustanovení). Nejvyšší soud se jí proto nezabýval.

Jelikož skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, nemohl být (se zřetelem ke způsobu, jímž byla založena přípustnost dovolání) zpochybněn, Nejvyšší soud z něj vychází.

Nejvyšší soud se proto dále zabýval správností právního posouzení věci odvolacím soudem. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

S ohledem na datum uzavření první smlouvy je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodné znění obchodního zákoníku účinné k 7. 2. 2005, tedy naposledy ve znění zákona č. 554/2004 Sb.

Podle § 230 obch. zák. převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu na základě dohody nepodléhá souhlasu orgánů družstva. Členská práva a povinnosti spojená s členstvím přecházejí na nabyvatele ve vztahu k družstvu předložením smlouvy o převodu členství příslušnému družstvu nebo pozdějším dnem uvedeným v této smlouvě. Tytéž účinky jako předložení smlouvy o převodu členství nastávají, jakmile příslušné družstvo obdrží písemné oznámení dosavadního člena o převodu členství a písemný souhlas nabyvatele členství.

Podle § 269 odst. 2 obch. zák. účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není upravena jako typ smlouvy. Jestliže však účastníci dostatečně neurčí předmět svých závazků, smlouva uzavřena není.

Protože smlouva o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu není v obchodním zákoníku jako smluvní typ upravena, jde o smlouvu nepojmenovanou ve smyslu § 269 odst. 2 obch. zák. Její podstatné náležitosti je proto nutné -s ohledem na zákonný požadavek dostatečně určitého vymezení závazků smluvních stran – dovodit výkladem z účelu tohoto právního institutu.

V rozsudku ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 29 Cdo 1402/99, jenž je veřejnosti dostupný na jeho webových stránkách, Nejvyšší soud dovodil, že podstatnými náležitostmi smlouvy o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu jsou „určení [převáděných] práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu, určení hodnoty družstevního podílu, stanovení úplatnosti či bezplatnosti převodu a dohoda o vzájemném vypořádání“.

K otázce vymezení, resp. upřesnění, podstatných náležitostí smlouvy o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu Nejvyšší soud předesílá, že není žádných pochyb o tom, že kromě řádné identifikace účastníků smlouvy (převodce a nabyvatele), jakožto obecného požadavku vyžadovaného pro jakýkoliv právní úkon, musí být ve smlouvě rovněž nezaměnitelně označeno bytové družstvo, k němuž se převáděná členská práva a povinnosti (členský podíl) vztahují.

Podstatnou náležitostí smlouvy je dále vymezení převáděných práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu a – v případě, že nejsou převáděny veškerá práva a povinnosti – rovněž určení rozsahu, v němž jsou tato práva a povinnosti převáděny. Vedle převodu celého členského podílu může totiž být převedena i taková jeho část, jež je uceleným souborem práv a povinností

způsobilým založit (nové) členství nabyvatele v družstvu, aniž by současně zaniklo členství převodce (např. převod členských práv a povinností vztahujících se k jednomu družstevnímu bytu, náleží-li převodci členská práva a povinnosti vztahující se k více družstevním bytům; k tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2008, sp. zn. 29 Odo 1101/2006, či ze dne 29. 10. 2008, sp. zn. 29 Odo 931/2006, jež jsou veřejnosti dostupná na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Z obsahu smlouvy musí být rovněž zřejmé, zda jde o úplatný, či bezúplatný převod; v případě úplatnosti převodu členského podílu v družstvu musí být ve smlouvě uvedena buď sjednaná cena, nebo alespoň způsob jejího určení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2288/2010, jež je veřejnosti dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu, jakož i důvody usnesení uveřejněného pod číslem 16/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Naopak z pohledu dostatečného určení předmětu závazků (jakož i účelu smlouvy) není rozhodné určení hodnoty „družstevního podílu“, neboť stanovení ceny za převod členského podílu (popř. ujednání o bezúplatnosti převodu) je ponecháno zcela na vůli smluvních stran. Jelikož povinnost odvíjet cenu od hodnoty „družstevního“ (členského) podílu z žádného zákonného ustanovení nevyplývá (srov. obdobně důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 11. 2002, sp. zn. 31 Cdo 2428/2000, jakož i rozsudku uveřejněného pod číslem 47/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), není uvedení hodnoty členského podílu pro platný vznik smlouvy významné, a o její podstatnou náležitost tudíž nejde.

Nejvyšší soud neshledává žádného důvodu ani pro to, aby obligatorní náležitostí smlouvy o převodu práv a povinností spojených se členstvím v bytovém družstvu bylo ujednání (dohoda) o vzájemném vypořádání smluvních stran. Nedohodnou-li se strany smlouvy jinak, bude se vzájemné vypořádání řídit ustanoveními obchodního zákoníku o způsobu, místě a době plnění (§ 324 a násl. obch. zák).

Nepodmiňuje-li zákon převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu předchozím (konkrétním) vzájemným vypořádáním smluvních stran, není nutné, aby otázka vypořádání byla ve smlouvě řešena i proto, že účelu smlouvy bude dosaženo (členská práva a povinnosti budou převedeny) – není-li sjednáno jinak – bez ohledu na to, zda k vzájemnému vypořádání smluvních stran došlo, či nikoliv. Jinak řečeno, následkem porušení závazku smluvní strany ohledně sjednaného způsobu vypořádání není to, že smlouva nevznikla, nýbrž vznik nového práva smluvní strany z porušení povinnosti vypořádat se sjednaným způsobem.

Lze proto uzavřít, že k platnému vzniku smlouvy o převodu práv a povinností spojených se členstvím v bytovém družstvu je nezbytná řádná identifikace účastníků smlouvy a bytového družstva, k němuž se převáděná členská práva a povinnosti (členský podíl) vztahují, určení (rozsahu) převáděných práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu (specifikace předmětu převodu), určení, zda jde o převod úplatný, či bezúplatný a v případě úplatnosti převodu rovněž stanovení ceny, nebo způsobu jejího určení.

Tyto náležitosti první smlouva obsahuje. Závěr soudu prvního stupně (který sdílel i odvolací soud), podle něhož manželé H. první smlouvou převedli (veškerá) svá práva a povinnosti spojená s členstvím v bytovém družstvu na nabyvatele (P. Š.), pročež jsou všechny následné smlouvy o převodu stejných členských práv a povinností absolutně neplatné, je proto správný.

Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž správné a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. není dán. Jelikož Nejvyšší soud neshledal ani jiné vady, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem, o. s. ř. zamítl.